

UNIVERSITAT D'ALACANT
UNIVERSIDAD DE ALICANTE

↗ **Redes de Investigación
e Innovación en Docencia
Universitaria**

↗ **Xarxes d'investigació
i Innovació en Docència
Universitària**

Volumen
2021

Volum
2021

Redes de Investigación e Innovación en Docencia Universitaria. Volumen 2021

Rosana Satorre Cuerda (Coord.),
Asunción Menargues Marcilla, Rocío Díez Ros & Neus Pellín Buades(Eds.)

Redes de Investigación e Innovación en Docencia Universitaria. Volumen 2021

Organització: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat d'Alacant / Organización: Instituto de Ciencias de la Educación de la Universidad de Alicante

Edició / Edición: Rosana Satorre Cuerda (Coord.), Asunción Menargues Marcilla, Rocío Díez Ros & Neus Pellín Buades(Eds.)

Comité tècnic / Comité técnico:
Cristina Mansilla Martínez
Sergio Andrés Mijangos Sánchez
Neus Pellín Buades

Revisió i maquetació / Revisión y maquetación: Neus Pellín Buades

Primera edició: / Primera edición: octubre 2021

© De l'edició/ De la edición: Rosana Satorre Cuerda (Coord.), Asunción Menargues Marcilla, Rocío Díez Ros & Neus Pellín Buades(Eds.)

© Del text: les autores i autors / Del texto: las autoras y autores

© D'aquesta edició: Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat d'Alacant / De esta edición: Instituto de Ciencias de la Educación (ICE) de la Universidad de Alicante

ice@ua.es

ISBN: 978-84-09-29261-5

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. / *Cualquier forma de reproducción, distribución, comunicación pública o transformación de esta obra sólo puede ser realizada con la autorización de sus titulares, salvo excepción prevista por la ley. Diríjase a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necesita fotocopiar o escanear algún fragmento de esta obra.*

Producció: Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat d'Alacant / Producción: Instituto de Ciencias de la Educación (ICE) de la Universidad de Alicante

La revisió dels treballs s'ha fet de forma rigorosa, seguint el protocol de revisió per parells / La revisión de los trabajos se ha realizado de forma rigurosa, siguiendo el protocolo de revisión por pares.

EDITORIAL: Les opinions i continguts dels treballs publicats en aquesta obra són de responsabilitat exclusiva dels autors. / *Las opiniones y contenidos de los trabajos publicados en esta obra son de responsabilidad exclusiva de los autores.*

26. La cultura juvenil i el cànon literari: una distància insalvable?

Francés-Díez, Àngels; Càmara-Sempere, Hèctor; Escandell-Maestre, Dari; Esteve-Guillén, Anna; Maestre-Brotons, Antoni; Mira-Navarro, Irene

Universitat d'Alacant

RESUM

Aquest article parteix de la hipòtesi que existeix una certa distància entre els interessos literaris i culturals de l'alumnat universitari i la prescripció de lectures obligatòries en assignatures de llengua i literatura catalanes; concretament, les impartides pel professorat del Departament de Filologia Catalana en la Facultat d'Educació i la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat d'Alacant. Per tant, té l'objectiu d'esbrinar les fonts que l'alumnat utilitza per informar-se i gaudir de continguts textuals (i, especialment, per decidir quin llibre vol llegir) i, també, si amb l'aproximació pedagògica que es fa des de la docència universitària és possible salvar aquesta bretxa. La investigació es va dur a terme a través d'una enquesta que va ser atesa per 243 alumnes durant el curs acadèmic 2020-2021, i que va aportar resultats interessants: entre d'altres, que els mediadors literaris tradicionals perden pes davant les recomanacions entre parells o amistats en les xarxes socials; que els continguts textuals més consumits són les sèries en plataformes digitals, tot i que un alt percentatge es declara lector de llibres en format paper o en *ebook*, i que l'enfocament didàctic amb què les assignatures s'aproximen a les lectures obligatòries (pertanyents, majoritàriament, al cànon literari acadèmic) és interessant i aproxima l'alumnat a autors/es que, d'altra manera, no coneixerien.

PARAULES CLAU: cànon, cultura juvenil, lectures, ensenyament superior.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi parteix de la hipòtesi de l'existència d'una certa desconexió, en l'àmbit de l'educació superior —sobretot en els primers cursos—, entre la prescripció literària i cultural en les aules i la cultura juvenil de base de l'alumnat. Aquest distanciament ha vingut motivat, entre altres causes, per l'efervescència de noves formes de mediació que han relegat a un segon pla els agents tradicionals, com ara els professionals de l'educació, bibliotecaris, llibreters, etc., a favor d'altres mètodes nous associats a la recomanació per parells, és a dir, entre persones de les mateixes edats i formació similar a través de les xarxes socials (Lluch 2014, 2017a, 2017b; Francés 2019). Per tant, és urgent investigar en la creació de cànons alternatius a l'acadèmic (García-Roca 2020), tant en l'àmbit literari com en una concepció més àmplia de la cultura juvenil: esbrinar quins són els hàbits i les preferències lectores del nostre alumnat i amb quines altres manifestacions culturals s'identifiquen, per dissenyar després propostes didàctiques de connexió entre aquestes preferències i l'ensenyament superior, concretament en el cas de les diverses assignatures impartides pel Departament de Filologia Catalana en la Facultat d'Educació i en la de Filosofia i Lletres de la Universitat d'Alacant.

Aquest enfocament, fonamentat en la hipòtesi i el canvi de prescripció lectora esmentats, es

basa també en la importància que l'estètica de la recepció atorga al paper del lector en la construcció del seu intertext lector i la seua competència literària. Aquest intertext es conforma a partir dels sabers textuais, literaris i extraliteraris del lector, els quals formen part de cultures diverses i nivells sociològics dispars però amb un arrelament absolut en la seua percepció estètica i comunicativa, tal com especifiquen Bordons i Díaz-Plaja (2004). Entre els objectius plantejats es pretén, en primer lloc, esbrinar els mitjans que fa servir l'alumnat per informar-se i triar els productes culturals textuais que consumeix; en segon lloc, establir quin tipus de lectures i altres productes culturals utilitza en el seu temps de lleure; en tercer lloc, analitzar la seua percepció de la formació literària i cultural oferida en les assignatures del Departament de Filologia Catalana; i, finalment, proposar d'inserir, en el marc de les assignatures objecte d'estudi, recursos i materials que interconnecten aquests interessos culturals juvenils amb els continguts inherents a l'ensenyament superior.

L'instrument per a la compilació de dades serà una enquesta de resposta múltiple (mitjançant la plataforma Google Forms associada a UACloud) que verse, a grans trets, sobre les qüestions següents: «Com t'informes sobre les novetats literàries i culturals?»; «On busques la informació per a comprar o llegir un nou llibre, veure una nova pel·lícula, etc.?»; «Dels llibres obligatoris en les assignatures que curses, quina proporció t'ha agradat i ha connectat amb els teus interessos?»; «Quins continguts textuais (escrits, audiovisuals) consumeixes en el teu temps lliure?»; «En relació amb qualsevol d'aquests continguts textuais, ¿quines serien les teues temàtiques predilectes?»; «Respecte dels teus gustos, quines temàtiques has trobat més a faltar en les lectures escolars prescriptives?»; «Pel que fa a la literatura, quin gènere literari lliges més?»; «Podries esmentar una autora o autor que t'agrada actualment per cada gènere literari?». En conclusió, provarem de demostrar que cal aprofitar els elements de la cultura juvenil que comporten l'aproximació a certs aspectes de la lectura sistematitzada i tendent a la construcció de nous sentits, en itineraris d'educació literària que impliquen l'ampliació del cànon clàssic i l'estímul de la creativitat, en diàleg amb l'alumnat i els seus interessos. D'aquesta manera serà possible formar una ciutadania culta i crítica.

2. MÈTODE

2.1 Descripció del context i dels participants

Aquesta arreplega d'informació ha tingut lloc durant el segon quadrimestre del curs acadèmic 2020-2021 en assignatures de llengua i literatura catalanes impartides per professorat del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant. Durant els mesos de març, abril i maig de l'any 2021 un total de 243 persones han respost el qüestionari anònim que tot seguit explicarem. Les assignatures seleccionades per a enquestar l'alumnat han sigut *Taller de creació verbal en català* (matèria optativa del Grau de Mestre d'Educació Primària, amb 43 enquestats), *Llengua catalana II per a l'Educació Primària* (matèria obligatòria en el Grau de Mestre d'Educació Primària, amb 28 alumnes enquestats), *Literatura catalana infantil* (matèria optativa en el Grau de Mestre d'Educació Infantil, amb 151 estudiants enquestats), *Literatura catalana actual* (matèria optativa en els graus d'Estudis Anglesos, Estudis Francesos i Espanyol: Llengua i Literatura, amb 16 estudiants enquestats) i *Literatura catalana actual* (matèria optativa en el Grau d'Humanitats, amb 5 persones enquestades). Les

raons que ens han portat a seleccionar aquestes assignatures responen a la presència en tots els casos de proves avaluatives o activitats pràctiques basades en la lectura d'obres literàries i l'emissió d'una opinió crítica sobre aquestes. Per aquest motiu, l'acte lector i la proposta de lectures que s'ofereix en les assignatures han resultat ser l'objecte d'anàlisi d'aquest qüestionari, que pretenia avaluar si les lectures prescriptives connecten amb la cultura base del públic receptor.

2.2 Instrument

L'instrument creat per a l'obtenció d'informació ha resultat ser un qüestionari extens, compost per dues seccions, una de general per a totes les assignatures, i una altra d'específica amb preguntes concretes per a cada assignatura. Pel que fa a la secció comuna, aquesta consta de 41 preguntes que recullen, d'una banda, dades sociològiques com l'edat, la procedència, el gènere o la necessitat de compaginar estudis i feina; d'altra banda, recopilen informació sobre consum i ús de xarxes socials com a canals d'informació per a seleccionar productes culturals; i en darrer lloc, hi ha una subsecció amb preguntes sobre hàbits i tendències de lectura. En relació amb la secció específica, el professorat responsable de cada assignatura ha elaborat un conjunt que oscil·la entre cinc i 20 preguntes al voltant de les lectures proposades en les matèries respectives.

2.3 Procediment

L'actuació del professorat s'ha centrat a proporcionar als estudiants les diverses seleccions de textos literaris establertes en les guies docents, lectures previstes durant el decurs de les assignatures, especialment a l'inici del segon quadrimestre. Durant aquest període s'hi han succeït diverses pràctiques d'aula per triar i comentar els textos per part de l'alumnat. Fet i fet, tan bon punt el procés de lectura de les obres estava avançat, el professorat respectiu ha facilitat el qüestionari als estudiants perquè aquests el respongueren voluntàriament sobre la manera com seleccionen els continguts culturals, especialment, les lectures literàries, i si se senten interpel·lat per les prescripcions emeses des de les matèries universitàries. En aquest sentit, la tasca dels docents ha consistit a arrebregar informació i interpretar-la per a analitzar si les obres contemplades en el currículum de les assignatures connecten o no amb els gustos i els interessos de l'alumnat, si les lectures proposades han interessat i han ampliat el camp lector d'aquest alumnat, quines temàtiques i gèneres literaris són els preferits, i quin paper tenen mediadors com ara la universitat i el professorat especialista a l'hora de triar una lectura o un producte cultural.

3. RESULTATS

3.1 *Taller de creació verbal en català*

L'estudiantat d'aquesta assignatura optativa impartida l'últim curs del Grau de Mestre d'Educació Primària s'informa sobre novetats literàries mitjançant les xarxes socials [86%] i, de forma més esporàdica, per la premsa digital [25.6%]. Quan volen conèixer o contrastar punts de vista en relació amb una o altra lectura, allò que millor els funciona és la conversa amb amics o coneguts [84.1%]; tot i amb això, sorprén que el 58.1% consulta també ressenyes o recensions per a

obtenir-ne una opinió. Si volen comprar un llibre, l'opció preferida és fer-ho a través d'Internet en plataformes com per exemple Amazon [58.1%], si bé un també significatiu 44.2% tampoc no renuncia a l'adquisició en llibreries tradicionals del barri o la població de residència. Pràcticament tots els enquestats veuen pel·lícules i sèries en plataformes de pagament [97.7%], tot i que molts d'ells també van al cinema [37.2%], malgrat la crisi del sector. La pirateria no és gaire elevada, cosa que potser es deu al fet que aquests productes audiovisuals són ara més accessibles. D'altra banda, la reproducció de música es fa bàsicament a través d'aplicacions com ara YouTube [83.7%] o Spotify [76.7%], tot deixant de costat la compra de discos, que és només del 7%. Els productes audiovisuals més consumits a diari són les sèries [72.1%] i, setmanalment, les pel·lícules [62,8%]. En l'àmbit de les xarxes socials, la majoria té comptes en Instagram (el 79.1% el fa servir cada dia, especialment per a veure històries i penjar o veure fotos, però també per a llegir textos [48.8%]) i Twitter, que ha substituït Facebook. A més, TikTok sembla que comença a guanyar pes entre el jovent, encara que, juntament amb Twitch, provoca també un fort rebuig, amb percentatges alt d'individus que manifesten que no en tindran mai (el 39.5% i el 67.4%, respectivament). Aquest grup d'alumnes enquestats lligen amb freqüència, però bàsicament textos de les xarxes socials [75,6%]; s'informen sobretot a través d'aquests entorns [27.9%], però també amb premsa digital [20.9%], mentre que gairebé ningú recorre ja a la premsa impresa. Pel que fa als gustos lectors, la majoria prefereix la temàtica d'acció i humor [51.2%] i la sentimental [48.8%]. És curiós que l'humor aparega com a ingredient preferent de les lectures que els agradaria llegir en la seua formació [40.5%]. Així mateix, la narrativa es converteix en l'opció predilecta de la majoria: el 81,4% es declina per a la novel·la. Paradoxalment, en les obres literàries, el percentatge més gran d'interés recau en les de gastronomia [36%] i en les de divulgació [28%]. Per últim, pel que fa a les lectures específiques de l'assignatura, el 88.4% opina que no ha descobert cap autor nou que voldria continuar llegint, tot i que per regla general valoren les lectures fetes a classe amb un notable i el 72.1% assegura que els hi han agradat i els han ajudat amb la matèria.

3.2 Llengua catalana II per a l'Educació Primària

L'alumnat d'aquesta matèria obligatòria de 3r curs del Grau de Mestre d'Educació Primària té en les xarxes socials [92.9%] la font predilecta on guiar-se per a la compra o visionat de productes culturals com ara llibres o sèries i pel·lícules. En canvi, si només ens referim a llibres, el 71.4% d'aquests mateixos estudiants enquestats confia en amigats i persones conegudes a l'hora de triar-ne un o altre, mentre que un 57.1% es guia per les ressenyes localitzades en cercadors com ara Google. Per contra, els booktubers i el professorat de la titulació esdevenen font de consulta només per al 28.6% i el 21.4%, respectivament. Si parem atenció a les maneres d'adquirir llibres, un 75% els compra en llibreries de barri o en plataformes com Amazon [71.4 %]. En canvi, llocs com els centres comercials són escollits pel 53.6%. Pel que fa al préstec, un 32.1% usa la biblioteca local i un altre 42.9% fa servir la de la Facultat. Més enllà del llibre, en relació amb els hàbits de consum cultural, les sèries, els videoclip, les pel·lícules i els continguts de TikTok són els clars guanyadors, amb freqüències d'ús diari del 82.1%, el 60.7%, el 50% i el 46.4%, respectivament. Predomina, amb tot, el visionat de sèries, producte estrella associat al temps lliure: un 57.1%, enfront del 14.3% que re-

presenten els llibres. Aquest consum de productes el podem lligar a un ús elevat de les xarxes socials més actuals, ja que un 67.9% té un compte d'Instagram i el fa servir cada dia, mentre que un 39.3% compta amb TikTok i l'empra també diàriament. Estretament relacionat amb aquests percentatges trobem la freqüència amb què l'alumnat llig textos: un 60.7% afirma llegir-ne a diari i el format escollit per a fer-ho són, en un 63%, les xarxes socials. No obstant això, no podem perdre de vista que un significatiu 48.1% llija amb relativa freqüència llibres en paper. Si parem atenció al contingut literari que més interessa a aquest alumnat, les temàtiques predilectes són el drama [60.7%], les trames sentimentals [51.7%] o l'humor i la comèdia [51.7%]. Un 67.9% llig novel·la, mentre que només un 3.6% opta per l'assaig. En la part específica de l'enquesta dedicada a l'assaig, un 82.1% reconeix no llegir mai assaig. Per contra, en preguntar si l'assaig sociolingüístic que llegeixen en classe els resulta engrescador, un 67.9% afirma que sí i, posteriorment, un també significatiu 39,3% assegura que seguiria llegint assaig sobre llengua, un altre 32.1% diu que llegiria assaig però no lingüístic, mentre que el 28.6% afirma que només llegiria assaig per prescripció escolar. No obstant això, també en el marc de l'assignatura, en demanar-los si el fragment llegit de l'obra *Escola d'aprenents* (2021) de Marina Garcés els ha generat interès per continuar llegint, un 57,1% assegura que no, segurament a causa de la complexitat del text.

3.3 *Literatura catalana infantil*

En estudiants d'aquesta matèria literària optativa integrada en el pla d'estudis del Grau de Mestre d'Educació Infantil manifesten un major interès pels autors universals actuals [66.9%] que pels clàssics [42.4%], mentre en el cas concret dels autors nostrats preferirien aprofundir en escriptors amb trajectòries consolidades [27.8%] que no pas en creadors emergents [19.9%]. A l'hora d'informar-se sobre el contingut d'una determinada obra literària, consideren les ressenyes convencionals com les fonts més fiables: un 30.9% aposta per les publicades en un web o un blog, mentre que un també gens menystenible 26.2% se'n refia més quan apareixen en revistes divulgatives impreses. Paradoxalment, però, quan se'ls interpel·la (amb les mateixes opcions de resposta) per quin d'aquests canals els resulta més pràctic i funcional, els enquestats es mostren molt més partidaris de visualitzar per YouTube la ressenya d'un booktuber [34.5%] o un booktrailer [23.6%]; percentatges que superen amb escreix el grau de credibilitat que els hi atorgaven en la pregunta anterior: 28.2% i 10.7%, respectivament. En el moment d'escollir una lectura, per damunt de cap altre aspecte s'hi fixen sobretot en la sinopsi de la contraportada [48.3%], les il·lustracions [19.2%] o la portada [15.2%], mentre que factors com ara el nom de l'autor o l'il·lustrador, el títol, el format de l'edició, l'editorial i la col·lecció, l'edat dels destinataris o el preu resulten francament irrellevants en opinió d'aquests estudiants enquestats, amb dades percentuals totes per davall del 2%. Pel que fa al cas concret de l'àlbum il·lustrat, els valors o codis ètics que s'hi puguin tractar [43.7%] esdevenen, al costat de la temàtica [21.2%] o l'atractiu del producte (pop-up, format apaïsat, etc.) [20.2%], els factors més ben considerats; en canvi, la qualitat i el valor artístic de les il·lustracions [12.6%], l'autoria o el preu (tots dos inferiors al 2%) no són factors gens tinguts en compte. En l'àmbit temàtic dels llibres per a primers lectors, les emocions [88%] encapçalen l'ordre de preferències, seguides, per aquest ordre, de les noves realitats familiars (famí-

lies monoparentals, reconstruïdes, etc.) [71.3%], la revisió de rols i estereotips (noves masculinitats, empoderament de la dona i la xiqueta) [68.7%], la divulgació científica en matèria de microbiologia [46.6%], els clàssics universals recuperats [24%] i l'escatologisme [6%]. No debades, l'estudiantat manifesta un interès aclaparadorament major pels àlbums il·lustrats [71.5%] que no pas per la narrativa [16.6%], la poesia [10.6%] o el teatre [1.3%]. Finalment, quant a temàtica, la literatura romàntica o sentimental [34.4%] és sens dubte el subgènere predilecte, seguit del thriller i la novel·la de misteri [26.5%], la fantasia o els mons onírics [13.2%], la novel·la d'aventures [11.3%], la novel·la històrica [5.3%], el terror [4%] i la ciència-ficció [2.6%]. Com a darrera dada, quan una d'aquestes obres es publica en diversos idiomes alhora, el 19.8% defuig de les traduccions sempre que pot i opta per la versió original, mentre que al 18.5% la llengua de lectura els resulta indiferent.

3.4 Literatura catalana actual (Filologies)

El 100% dels enquestats en aquesta assignatura filològica transversal s'informa sobre les novetats literàries i culturals per a comprar o llegir un nou llibre o per a veure una nova pel·lícula o sèrie a través de les xarxes socials; el 37.5% consulta webs culturals, però ningú consulta premsa escrita especialitzada (només el 6.3% s'hi documenta mitjançant premsa generalista). El 75% afirma seguir els consells d'amics o coneguts per a triar un llibre, el 50% també assegura consultar ressenyes i el 43,8% segueix les recomanacions del professorat. Els canals menys utilitzats per aquest propòsit són els booktubers i els bibliotecaris. Quant a l'adquisició de llibres, el mitjà que fa servir el 81.3% d'aquests estudiants enquestats és Amazon, seguit molt de prop [68.8%] per llibreries de barri i pel préstec bibliotecari [68.8%]; el 25% reconeix descarregar-los gratis. Quant al consum de cinema, el 87.5% fa servir plataformes en línia, tot i que el 50% encara hi assisteix a les sales. Si parlem de sèries, els percentatges pugen al 100% en el cas de la visualització per streaming, pel 31.3% que encara recorre a la televisió en directe. I pel que fa a la música, destaca l'ús de YouTube (87.5%) seguit de Spotify (75%); cal destacar que encara el 37.5% confessa comprar CD. En relació amb els productes audiovisuals que els enquestats consumeixen amb una freqüència pràcticament diària hi ha les sèries [62.5%] i els videoclips [56.3%]. Les pel·lícules no arriben al 40% i fins i tot són superades per TikTok [43.8%]. Si la freqüència de consum és setmanal, els percentatges varien: les sèries continuen sent les més consumides [81.3%], seguides de pel·lícules [75%]. En relació amb l'ús de les xarxes socials, el 62,5% utilitza Instagram diàriament per a veure històries [81.3%] o informar-se de coses que els interessin [62.5%]. Per contra, només el 18.8% afirma usar Twitter diàriament per llegir notícies i seguir fils, mentre que el 31.3% reconeix tenir-ne però no fer-lo servir pràcticament mai. L'ús de Facebook és gairebé residual: el 43.8% afirma no voler tenir-ne mai, fet que corrobora que som davant d'una xarxa social usada per gent de més edat, mentre que respecte de TikTok, el mateix percentatge d'enquestats [37.5%] afirma usar-lo diàriament, sobretot per veure vídeos de gent que segueixen. Per últim, el percentatge arriba al 75% dels estudiants de l'assignatura que no volen tenir Twitch. De l'anàlisi les dades sobre hàbits lectors, destaca que el 62.5% afirma llegir diàriament, sobretot llibres físics [85.7%] o en format digital [71.4%]; el 46.7% encara s'informa a través de la TV. Quant als gustos literaris, el 60% prefereix temàtiques de denúncia o crítica social, i més del 50%

humor i sentimental. Quan se'ls pregunta sobre les temàtiques que més han trobat a faltar en les lectures escolars prescriptives (a l'escola, l'institut i la universitat), més de la meitat remarca l'absència d'humor i comèdia. Per rematar, quant a les lectures concretes de l'assignatura, el 81.3% afirma haver descobert autors que els agradaria continuar llegint, com ara Mercè Rodoreda, Isabel-Clara Simó o Manuel Baixauli, seguits de Maria Mercè Marçal, Carme Riera, Quim Monzó i Lluïcia Ramis. El dossier de textos que més interès ha suscitat és el referit al tema de literatura i dones. Quant a les obres presentades en el format d'exposició grupal, la més valorada és *Espiral* (puntuada entre el 9 i el 10), *Dones* (entre el 8 i el 10), *Pa negre* (entre el 8 i el 9) o *Tot allò que una tarda morí amb les bicicletes* (entre el 7 i el 9). En general, més del 50% de l'alumnat d'aquesta assignatura reconeix que les lectures obligatòries són del seu interès i que hi han connectat molt: el 75% afirma que la majoria de les lectures els han agradat i la totalitat reconeix que la manera d'enfocar l'ensenyament de la literatura en aquesta matèria els ha agradat, els ha ajudat a llegir les lectures obligatòries amb interès, tot i que algunes no eren precisament fàcils. En especial, destaquen els comentaris des d'enfocaments crítics (gènere, sexualitat, espai, monstruositat, memòria històrica, etc.) [37.5%] i els debats col·lectius sobre els textos [31.3%]. Les expectatives quant a les assignatures de literatura que els enquestats expliciten es relacionen amb el desenvolupament de la consciència crítica [50%], seguit del foment de la creativitat i de les destreses interpretatives de textos literaris [18.8%].

3.5 *Literatura catalana actual* (Humanitats)

En darrer lloc, el grup d'enquestats en aquesta última titulació, menys nombrós i, en conseqüència, amb valors mostrals no tan significatius, manifesta informar-se sobre les novetats literàries i culturals a través de les xarxes socials en un percentatge alt i, molt secundàriament, en webs culturals i literaris. A més, en la tria d'un llibre el criteri que preval també de forma majoritària és la consulta directa a amigats i coneguts, per damunt de ressenyes crítiques o consultes específiques al professorat de la titulació. Respecte de la forma d'adquisició de llibres, un 80% afirma comprar-lo a la llibreria del barri, mentre que un 60% recorre directament a Amazon. També se'ls descarreguen debades per Internet [40%] o els agafen en préstec de la biblioteca universitària [40%]. Pel que fa al cinema i les sèries, la totalitat dels enquestats afirma mirar-ne a través de les plataformes en línia; un 80% va a les sales a veure pel·lícules específicament i entre un 40% i 60% en veu per la televisió. Setmanalment, les sèries continuen sent el producte més consumit, seguit de les pel·lícules i dels directes d'Instagram, xarxa majoritària d'ús diari o regular. Tot el grup utilitza Instagram per veure i publicar tant fotos com històries, a més d'informar-se sobre els seus interessos. En canvi, només un 40% consulta Twitter regularment, mentre que un altre 30% usa Facebook amb regularitat i amb les mateixes finalitats que Instagram. TikTok no és una xarxa gaire seguida per aquest grup integrat per estudiants d'edat més avançada i, de fet, un 60% afirma no tenir-ne ni voler-ne; per contra, un 40% declara no tenir Twitch, però pensa en la possibilitat d'obrir-hi un perfil. D'altra banda, si bé tot el grup té hàbits lectors, la freqüència entre els enquestats varia: un 40% llig textos setmanalment i, en menor mesura, diàriament, mensualment o a la llarga. El format que utilitzen és l'obra impresa [80%] i digital [60%]. També lliguen continguts de les xarxes i notícies per Internet [40%]. En el seu temps

lliure, un 60% navega per les xarxes socials, un 20% veu sèries i un altre 20% llig llibres o còmics. Els temes literaris que els interessen són majoritàriament el sentimental i l'humorístic, seguit de l'acció, la ciència-ficció i la crítica sobre temes socials. De fet, la totalitat del grup troba a faltar més humor i comèdia en les lectures prescriptives de l'àmbit educatiu. El gènere literari més consumit és, amb escreix, la novel·la; la resta de gèneres són poc consumits, mentre que no lligen en absolut ni teatre ni poesia. Pel que fa a l'assignatura, el tipus d'activitats que més els interessen són el comentari de tècniques narratives, les activitats de creació i, secundàriament, l'aplicació d'enfocaments crítics a la interpretació dels textos. Un 80% afirma haver descobert autors que els agradaria explorar més en el futur; concretament, Mercè Rodoreda, Albert Sánchez-Piñol i Quim Monzó. Els subgèneres narratius que més els atrauen són, unànimement, el terror i la fantasia i, en segon lloc, la novel·la històrica, el realisme i la novel·la negra, policíaca o de detectius. Inclourien en el temari de l'assignatura altres gèneres com el teatre [40%], però deixarien totalment de costat la poesia. Finalment, no els interessa la creativitat ni la transversalitat, això és, la comparació amb altres llenguatges artístics com la música, l'art o el cinema. Fet i fet, es poden establir una sèrie de conclusions, resumides en aquestes idees bàsiques: la informació sobre llibres l'obtenen de les xarxes socials (sobretot Instagram); el criteri per a seleccionar llibres es basa en l'opinió de les seues amistats; majoritàriament consumeixen sèries que, juntament amb les xarxes socials, ocupen el gruix del seu temps d'oci. En general, lligen llibres per obligació, perquè no els consideren una ocupació pròpia del seu temps d'oci. Pel que fa a l'assignatura, els agraden els autors i els temes proposats, però no connecten amb els seus interessos, de manera que perceben aquesta assignatura de literatura com un aprenentatge acadèmic i no com una experiència. També valoren positivament les activitats de crítica i interpretació més que els coneixements d'història literària.

4. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

La present investigació tenia per objectiu esbrinar les preferències culturals de l'alumnat la formació literària del qual recau en el Departament de Filologia Catalana, a partir d'assignatures impartides en els graus de Filologia, Humanitats i Educació en relació amb les lectures treballades a l'aula. En aquest sentit, després que 243 estudiants de tipologia variada hagen contestat una enquesta àmplia i diversa sobre aquesta temàtica, podem concloure els punts següents:

1. Pel que fa als mitjans emprats per l'alumnat per informar-se i triar els productes culturals textuals que consumeix, la majoria fa servir les xarxes socials, que és la font primordial del coneixement quotidià diari. Tot i amb això, l'opinió de les amistats continua sent important: es refien dels gustos de les persones que coneixen. Encara que no és una resposta majoritària, els booktubers i les ressenyes en premsa també tenen un espai considerable. Així mateix, la compra de llibres va associada a plataformes com Amazon, però molta gent encara continua anant a la botiga de barri a assortir-se de llibres.

2. Quant als productes culturals que s'utilitzen en el temps lliure, les sèries són majoritàries; aquest producte d'entreteniment s'imposa amb molta diferència, amb una gran diversitat de continguts i sempre mitjançant plataformes en línia. També és cert que moltes de les persones enquestades,

a pesar de veure diàriament sèries, continuen sent espectadores de cinema i lectores de llibres, ja siga en format paper o *ebook*. De fet, moltes més del que podria semblar a priori. Els interessos en les lectures no són massa variats: la narrativa, especialment d'aventures o amorosa, té un lloc preeminent, amb escassos exemples en català. Poesia, teatre o assaig queden pràcticament relegats als textos encomanats en les assignatures.

3. Encara que les assignatures que han sigut objecte d'estudi són molt dispars (de literatura contemporània, literatura popular o llengua), queda palés l'interés que es desperta en l'alumnat per lectures que, d'una altra forma, no llegiria: troben interessants les propostes que s'hi fan i els obren perspectives que no coneixien. Fora interessant estudiar quants autors i autores que desconeixien finalment queden assentats entre els seus interessos fora del treball a l'aula.

És evident que hi ha una disparitat entre els interessos culturals de l'alumnat i les lectures que es proposen en les assignatures (les obres del cànon no solen aparèixer en les seues preferències personals), cosa que no significa que no se senten atrets pels textos que coneixen en l'àmbit acadèmic; tot el contrari. Però és important ser conscients que moltes vegades hi ha una bretxa entre el que es llig dins de l'aula i el que es llig a fora. Certament, es comprova l'esforç del professorat perquè les lectures del cànon entren pels centres d'interés que mostra l'estudiantat (per exemple, amb temàtiques relacionades amb l'humor o el feminisme), tot i que en la seua quotidianitat aquestes obres encara no ocupen un espai gaire important. Comptat i debatut, creiem que és possible l'enfocament pedagògic que concilie els interessos de partida de l'alumnat i les lectures del currículum educatiu i que, en bona mesura, les assignatures examinades reïxen a assolir aquest objectiu.

AGRAÏMENTS

Aquest article forma part del projecte «La influència de la cultura juvenil en la confecció d'un cànon literari» (codi 5225), que ha rebut finançament en el marc del Programa Xarxes I³CE de Qualitat, Innovació i Investigació en Docència Universitària 2020-2021 de l'Institut de Ciències d'Educació de la Universitat d'Alacant.

5. REFERÈNCIES

- Bordons, Glòria; Díaz-Plaja, Ana (2004): «Introducció», en Glòria Bordons & Ana Díaz-Plaja (eds.): *Ensenyar literatura a secundària. La formació de lectors crítics, motivats i cultes*. Barcelona: Graó, 7-18.
- Francés, M. Àngels (2019): «Is the facilitator dead? Young adults' access to literature in the digital age», en Dari Escandell & José Rovira-Collado (eds.): *Current perspectives on literary reading*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 39-52.
- García-Roca, Anastasio (2020): «Spanish Reading Influencers in Goodreads: Participation, Experience and Canon Proposed», *Journal of New Approaches in Educational Research* 9: 153-166.
- Lluch, Gemma (2014): «Jóvenes y adolescentes hablan de lectura en la red», *Ocnos* 11: 7-20.
- Lluch, Gemma (2017a): «Com parlen de lectura els joves en el fòrum virtual QL?», *Llengua & Literatura* 27: 7-30.
- Lluch, Gemma (2017b): «Los jóvenes y adolescentes comparten la lectura», en Francisco Cruces

(ed.): *Maneras de leer. Diversidad y transformaciones de la lectura en el siglo XXI*. Madrid: Fundación Telefónica-Editorial Ariel, 31-54.